

de tragere“, ce păreau pregătiți să-l ia cu asalt. În vagonul supraaglomerat, a izbucnit panica, dar după câteva minute, locomotiva și-a reluat, încet, mersul. Rușii opriseră trenul doar ca să se distreze!

4. „...încordarea în care trăiesc – îmi doboară condeiu!“

La Sibiu, Lucian Blaga a constatat cu indignată deprimare că în orașul „eliberat“ de ruși viața era identică de nesigură. Pe străzile centrale și la periferie, îndobitociți de băutură, „mișunau, răzleți sau în cete, soldații eliberatori“¹¹; de cum se lăsa noaptea peste oraș și până în zorii zilei, nu se mai putea circula pe străzi, fără riscul „de a fi buzunărit, dezbrăcat, mutilat sau ucis“. Actele de agresiune: spargerile, violurile, asasinatele deveniseră fenomene curente. În plină zi, Lucian Blaga a văzut cum un soldat rus a oprit o fată de la țară și a târât-o cu el sub „o poartă cu boltă de zid. Victima nu găsi, cu țipetele ei, nicăieri apărare, cu toate că era zi de iarmaroc. Oamenii, țărani, târgoveți, orașeni treceau înainte și se făceau, ascunși, după masca unor preocupări, că nu văd nimic“¹¹. Nici el nu a avut curajul de a interveni.

Lucian Blaga era peste măsură de înspăimântat de stabilirea în Dumbravă, nu departe de propria lui locuință, a unei unități rusești speciale: „...frumoasa Dumbravă seculară, pură și idilică“ se prefăcuse în câteva săptămâni „într-un uriaș murdar atelier, cu miros de duhot și de latrină, în care toată noaptea zbârnău, la lumină orbitoare de acetilenă și sub coviltire de verdeată, motoarele vehiculelor de război, ce aveau nevoie de reparații“. Luni de zile de acum încolo, Lucian Blaga va auzi mereu zgomotul „ce răbufnea sacadat din aceste ateliere improvizate, în care se cârpeau mașinile armatei eliberatoare“¹¹.

Comandamentul sovietic ocupase toate clădirile Universității și, din acest motiv, deschiderea cursurilor era amânată pentru o perioadă temporală indefinită. Lucian Blaga a aflat că profesorii C. Daicoviciu, Emil Petrovici, Al. Roșca, V. Kernbach activau deja în cadrul Uniunii Patrioților. Zevedei Barbu fusese convocat la comandamentul sovietic; publicase, sub pseudonim, un articol în care făcea aluzii la jafurile, violurile, bețiile și excesul de toate felurile ale „eliberatorilor“, dar justifica și acuza comportamentul soldaților ruși, demonstrând că aceasta era un fenomen inerent înaintării oricărei armate. Încercarea de a dezvinovăți pe invadatori, va comenta Lucian Blaga, „se transforma involuntar în acuză“. Celui ce abia ieșise dintr-o închisoare burgheză i s-a tras luarea-aminte că „despre armata sovietică nu se putea scrie decât elogios sau nimic“; ea nu poate fi acuzată pentru fapte pe care de altfel nici nu le-a săvârșit, „după cum o dovedește entuziasmul de nedescris, cu care este pretutindeni primită din partea popoarelor pe cale de a fi eliberate“¹¹.

Împreună cu Radu Stanca, Lucian Blaga a triat materialele sosite în lunile precedente pe adresa redacției. Dacă, în primăvară, editarea, în continuare, a revistei *Saeculum* se prefigura incertă, acum, imposibilitatea de a duce la îndeplinire proiectul devenise o certitudine. Ministerul Presei și Propagandei, ce finanțase până atunci cea mai mare parte a cheltuielilor tipografice, fusese desființat la începutul lunii septembrie. Solicitarea eventuală a unui sprijin din partea noului Minister de Externe, pentru o revistă cu rezumate în limbile germană, franceză și italiană, într-o perioadă când comuniștii începuseră, discret, o demagogică propagandă antioccidentală, ce va cunoaște o deschidere continuă în următorii trei ani, era, în noul climat politic, sortită eșecului. Însă nu numai lipsa mijloacelor financiare constituia un impediment. Chiar dacă renunța la rezumatele în limbi străine, apariția unei reviste de filosofie sub conducerea lui Lucian Blaga, în condițiile în care filosofia evolua spre o ideologizare comunistă, era cu neputință de gândit, fiindcă

orice publicație periodică trebuia să obțină, mai întâi, aprobarea „Înaltului” comandament sovietic. Schimbările intervenite în viața literară a țării dovedeau evaluarea lucidă a șanselor de către Lucian Blaga. Marile reviste interbelice: *Gândirea*, *Vremea* își încetaseră apariția; *Convorbiri literare* de asemenea. Comuniștii nu au îndrăznit încă să interzică *Revista Fundațiilor Regale*. În Sibiu, cotidianul *Țara*, periodicele *Viața universitară*, *Viața ilustrată* fuseseră interzise. Cu un sentiment acut al zădărniciiei, Lucian Blaga și Radu Stanca au alcătuit totuși un proiect de sumar, ce nu se va concretiza niciodată.

Lucian Blaga a intuit evoluția inevitabilă a evenimentelor spre instaurarea dictaturii comuniste. La începutul lunii octombrie 1944, partidul comunist a ieșit din Blocul Național Democrat, formațiune politică din care făceau parte P.N.Ț. și P.N.L., și a înființat sub vechea titulatură, abil modificată, Frontul Național Democrat. Schimbând din denumirea anterioară substantivul inițial și renunțând la sufixul ultimului adjectiv, comuniștii urmăreau menținerea unei confuzii voite în conștiințe. În noul „front”, alături de Partidul Comunist, au intrat Partidul Social-Democrat, Frontul Plugarilor, Uniunea Muncitorilor Maghiari din România. Noua grupare politică a fost creată oficial la 12 octombrie și, în aceeași zi, comuniștii au invitat, demagogic, partidele „istorice” să li se alăture, dar Maniu și Brătianu au refuzat. Epitetul colectiv folosit de comuniști pentru denumirea marilor partide politice de odinioară avea vizibile conotații depreciative. Ele erau „istorice” – observa Lucian Blaga –, fiindcă, deși se aflau încă la putere, aparțineau „trecutului”: „Suntem în faza liberalismului democratic, când partidul comunist și exponenții săi trebuie să se bucure și ei de plăcerile vieții burgheze și să profite de restaurarea ordinii libere...”¹¹.

În ziua de 12 octombrie, au sosit, la Sibiu, Cornelia, Dorli și fata nou angajată, cu bagajele rămase la Căpâlna, împreună cu preotul Dobre, care le însoțise, temându-se de primejdiiile posibile ale călătoriei. Sosirea „fetițelor”, în loc să-l liniștească, a contribuit la intensificarea angoasei: Lucian Blaga se temea pen-

tru siguranța lor imediată, casa fiind potențial expusă unei descinderi fortuite a „eliberatorilor“, determinate mai ales de prezența celor trei persoane feminine. De aceea, la căderea nopții, era cuprins de „un fel de groază primară“. Pentru întâia oară în viață încerca „sentimentul omului primitiv, care se teme instinctiv de apropierea nopții“, nocturnul fiind perceput „ca o stihie aducătoare de duhuri rele și de neprevăzute, magice, cotropitoare primejdii“¹¹. Lumina zilei îl scotea „din beznele mitologice“ și îi revărsa în suflet o liniște și o siguranță temporară, tulburată iarăși de întâmplările desfășurate în timpul nopții ce tocmai se sfârșea. Fata din casă comunica cu regularitate stăpânilor în fiecare dimineață veștile culese din vecini: un tânăr necunoscut a fost găsit mort, alte femei au fost violate, altă locuință jefuită...

Intrarea armatelor româno-ruse în Cluj, la 11 octombrie 1944, a fost percepută de corpul profesoral universitar ca o „eliberare“, își amintea Gh. Pavelescu, și chiar a doua zi, Senatul s-a întrunit, hotărând „să ia imediat contact cu Clujul pentru a lua în primire patrimoniul de acolo“²⁴⁵. La 13 octombrie, Tudor Bugnariu, membru al partidului comunist din 1934³⁶⁹ și viitorul ginere al lui Lucian Blaga, a fost numit primarul orașului Cluj. La Sibiu, entuziasmul era general. Senatul a redactat o *Moțiune* și a organizat o mare manifestație în ziua de 15 octombrie, „terminată cu cântecul Marsiliezei“²⁴⁵.

A fost stabilită și s-a deplasat la Cluj imediat „o comisie restrânsă“, condusă de rectorul Iuliu Hațieganu, „care să ia primul contact cu autoritățile din Cluj“²⁴⁵, în vederea preluării clădirilor ce aparținuseră locuințelor pentru personalul didactic și administrativ. Delegația a fost primită de comandamentul sovietic al orașului cu un irespect provocator. El a ordonat rectorului „să aștepte data pe care i-o va comunica“²³⁹ ulterior și, fără alte precizări, a dat delegația afară din birou. Cu acest prilej, Iuliu Hațieganu s-a convins că Tudor Bugnariu, în ajutorul căruia sperase, nu avea nici o competență administrativă reală: conducerea o aveau rușii!. Revenit la Sibiu, Iuliu Hațieganu a

comunicat Senatului eșecul demersurilor întreprinse la Cluj. În consecință, Universitatea își va continua activitatea tot la Sibiu, iar deschiderea noului an universitar va avea loc abia când comandamentul sovietic al orașului va binevoi să elibereze clădirile ocupate.

Incertitudinea începerii cursurilor îi oferea lui Lucian Blaga răgazul necesar să se ocupe de propriile-i lucrări. Refugiul în creație era singura modalitate ce îl izola de haosul existențial adus de armatele ocupante, de prezența terorizantă a soldaților ruși și de perspectivele sumbre ale viitorului.

Veștile neplăcute nu îl ocoleau totuși. La Bistrița, „grădina și gospodăria, prăpăd. Casa de la Vatra Dornei a fost aruncată în aer de nemții în retragere”²³⁰ – o informa Lucian Blaga pe Domnița Gherghinescu –, nu înainte însă ca administratorul vilei „Belvedere” să adune tot ce se putea lua din locuință: cearceafuri, pături, lenjerie, veselă, dar și lucrurile aduse de la Bistrița în septembrie 1940, și să fugă cu ele la Lugoj.

Întâmplarea a făcut să sosească la Sibiu I. D. Sârbu. Se întorcea de pe front și prima vizită a făcut-o la locuința de pe strada Bedeus, nr. 7. Profesorul l-a primit cu prietenie. Studentul i-a relatat circumstanțele prin care trecuse în ultimele luni, iar Lucian Blaga l-a rugat să-l ajute să-și recupereze lucrurile furate din Vatra Dornei.

I. D. Sârbu îi era îndatorat moral profesorului său. Cu un an înainte, tânărul student se afla în închisoarea Regimentului 25 de artilerie din Sibiu. Fiindcă se apăraseră „de bătaia cu cravașa a unui plutonier”, fusese acuzat de „lovirea superiorului în timp de război”²⁸⁸, inculpare deosebit de gravă și procuratura militară îi întocmise dosarul spre a fi judecat și condamnat. Desperat, privea mereu șoseaua printre gratiile celulei și, spre norocul lui, într-una din zile a zărit-o pe Măriuca Țenghea, colega sa de studenție. A strigat-o, i-a explicat în ce pericol se află și a rugat-o să îi anunțe de urgență pe Lucian Blaga și pe rectorul Iuliu Hațieganu. Lucian Blaga îl cunoștea pe comandantul pieței din Sibiu, colonelul Paul Constant, romancierul; a intervenit

fără întârziere și comandantul a făcut pierdut dosarul. Nu numai din acest motiv, dar și din simpatie pentru profesor, I. D. Sârbu a acceptat imediat să încerce a redobândi lucrurile furate.

„...cu acte false, în uniformă de sergent T.R. [cu termen redus, *n.n.*] – va relata mica odisee I. D. Sârbu după trecerea a patru decenii și jumătate –, am întreprins un drum cumplit și periculos la Lugoj. Frontul era în mișcare, norocul meu era că știam bine rusește altfel nu aș fi scăpat să fiu prins și împușcat“. În Lugoj, a dat de urma administratorului, l-a bătut „un pic“ și l-a „convins“ să-i arate „unde a ascuns cele cinci lăzi mari în care era tot ce putuse salva la refugiu familia Blaga“. I. D. Sârbu a izbutit să transporte lăzile la gară și călătorind zece zile cu trenul, în dezorganizarea haotică a transporturilor realizată de ruși, a izbutit să ajungă cu bine la Sibiu. Pentru eforturile sale, Lucian Blaga i-a oferit 40 000 de lei, „o sumă importantă încă, în acel an“, cu ajutorul căreia și-a refăcut garderoba și, împreună cu Șt. Aug. Doinaș, s-a mutat „pe strada Goblinus, 6“²⁸⁸.

La 25 octombrie 1944, ultimele unități ale armatelor germano-ungare au fost alungate de pe întreg teritoriul Transilvaniei. Ardealul de Nord era „eliberat“, dar de dincolo de frontiera vremelnică, instaurată în august 1940, știrile sosite la Sibiu erau neliniștitoare.

*

Uniunea Sovietică și Partidul Comunist Român considerau România un stat „imperialist“, care „asuprea“ naționalitățile aflate pe teritoriul său. Promotorul fanatic al acestei ineptii, în țară, era „românul“ Nicolae Goldberger, fost delegat la congresul al V-lea al P.C.R., desfășurat între 3 și 24 decembrie 1931, într-o localitate de lângă Moscova. Individul acesta incult și iresponsabil, care afirma cu inconștiență că „naționalitatea ungară din Transilvania nu formează o majoritate absolută, dar împreună cu alte naționalități «asuprite» din Transilvania ea

formează majoritatea“, a fost numit secretarul Comitetului Regional pentru Ardealul de Nord al Frontului Național Democrat.

Minoritatea maghiară a știut să profite de circumstanțele create de situația politică și militară imediată. În septembrie 1944, după ce înaintarea trupelor germano-maghiare în sudul Transilvaniei fusese oprită, regentul Miklós Horthy a convocat Consiliul de Coroană pentru a analiza situația nou apărută. Cu acest prilej, contele Teleki Bela, președintele partidului maghiar din Ardeal, a declarat, în esență, următoarele: „Noi am pierdut războiul. Trebuia să ieșim din el imediat după 23 august. Acum șansele sunt foarte reduse. Iar pentru maghiarii din Transilvania rămâne o singură posibilitate: de a face un viraj spre stânga, cu ajutorul partidului comunist din România“³⁷⁰. Propunerea contelui Teleki nu a întâmpinat nici o obiecțiune.

Așa au apărut pe teritoriul Transilvaniei „partizanii unguri“ și „rezistența antifascistă“ maghiară. Din ordinul generalului Danoki Veres Miklós, unitățile militare ungurești în retragere au înarmat toate grupările din „rezistența antifascistă“; ele s-au autointitulat „gărzi populare ungurești“, iar conducerea lor a fost luată de „vechii antifasciști“: Jordáky Ludovic, Demeter János, Jakob Sándor ș.a.; toți vor avea funcții de conducere în Comitetul Executiv al Partidului Comunist Român din Ardeal, iar „gărzile populare ungurești“ vor fi primite în același partid. Cu ajutorul acestor organizații „antifasciste“, între 11 octombrie și 12 noiembrie 1944, „Înaltul“ comandament sovietic a instaurat pe teritoriul Transilvaniei o nouă administrație în locul celei românești, prin intermediul căreia unitățile militare rusești își exercitau întregul control asupra vieții economice, sociale și politice autohtone. Pretextul l-a constituit prezența pe teritoriul abia cucerit a „gărzilor lui Maniu“.

Prin ordinul nr. 67 610 din septembrie 1944, al Marelui Stat Major, s-a decis organizarea în cadrul marilor unități ale armatei române a câte patru plutoane de poliție, formate din premilitari și militari din contingentul 1924. Membrii acestor formațiuni

erau supuși legilor și regulamentelor militare, urmau unitățile luptătoare din linia întâi și aveau obligația de a indica armatei pe toți indivizii suspecti ce ar putea periclita spatele frontului; ei „vor putea identifica pe toți acei care au comis sau comit acte de teroare și jaf împotriva elementului românesc, predându-i neatinși organelor militare de resort. Voluntarii nu se pot constitui singuri judecători“. De asemenea, toți erau obligați să respecte „viața și bunurile locuitorilor de altă naționalitate și origine etnică, nelăsându-se conduși de dușmănie și interese personale“³⁷⁰. În aceste unități, s-au prezentat și bărbați ale căror familii sau rude au fost ucise de unguri în toamna anului 1940 și „s-au dat la nedreptăți, violențe și fărădelegi“. Deși toate actele samavolnice au fost curmate de unitățile armatei, iar „justiția română le-a pedepsit cu severitate“³⁷⁰, propaganda maghiară le-a transformat într-un „genocid“ organizat de români împotriva ungarilor! Comuniștii români care se prefăceau că nu știu nimic despre crimele comise de unguri în 1940, când, de pildă, populația satelor Ip și Treznea a fost ucisă în totalitate, au numit aceste plutoane de poliție „gărzile lui Maniu“.

La 12 noiembrie 1944, generalul rus V. Vinogradov, vicepreședintele Comisiei Aliate de Control, a cerut oficial guvernului român retragerea administrației românești din Transilvania de Nord. La 19 noiembrie, guvernul comunica aceluiași general că autoritățile românești au fost retrase, iar plutoanele de poliție organizate în cadrul armatei române, dizolvate. „Gărzile lui Maniu“, constata retrospectiv istoricul David Prodan, „n-au fost numai un pretext pentru sovietici de a ne expulza administrația revenită din Transilvania de Nord, ci mai ales armă de luptă împotriva «reacțiunii»,“²⁶⁷ românești.

În noile împrejurări, Balogh Edgár, redactorul-șef al cotidianului *Világosság*, cel mai răspândit ziar din regiune, preciza în memoriile sale, ivirea posibilității pentru populația română și maghiară din Ardeal de a înfăptui programul Frontului Național Democrat „de jos, din inițiativa forțelor locale. În această situație forțele democratice de aici au dobândit un rol cheie pen-

tru a contribui la frânarea reacțiunii românești și la curățirea opiniei publice românești³⁷⁰. Atitudinea rușilor față de România, considerată o țară definitiv arondată Uniunii Sovietice, explică și comportamentul favorizant al comandamentului sovietic față de naționalitatea maghiară: ungurii au fost „asupriți” de „reacțiunea”, de „fasciștii” și de „imperialismul” românesc! Iar comuniștii români au adoptat mimetic aceeași atitudine.

În toamna anului 1944, în luniile și în anii ce vor veni, substantivul „democrație” și adjectivele derivate „democrat, democratic” au căpătat în limbajul trupelor rusești de ocupație, ale „gărzilor populare ungurești” și ale Partidului Comunist Român o conotație specială: prin „democrat” și „democrație”, rușii, ungurii și comuniștii români se refereau exclusiv la ei înșiși și la partizanii lor. Epitetele „fascist” și „reacționar” erau extrapolate atât asupra partidelor „istorice”, cât și asupra tuturor celor ce se opuneau noilor „forțe democratice”; în această categorie intrau burghezia în totalitate, clasa de mijloc, țărănimea înstărită, elitele tehnocrate ce făuriseră România modernă și aparatul de stat.

Guvernarea la nivel central și local, în toate organismele și instituțiile – constata Keith Hitchins – „implica numeroase persoane care serviseră în timpul dictaturii regale și dictaturii antonesciene, dar majoritatea cu greu puteau fi considerați fasciști. În plus, comuniștii înșiși deschiseseră rândurile partidului celor mai eterogene elemente, într-un efort de a crea o organizație de masă cât mai curând posibil³⁶⁸. Comuniștii au primit în partid pe foștii legionari, ofițeri ai Siguranței, oameni de afaceri, au acceptat pe disidenții Anton Alexandrescu, din P.N.Ț. și pe Gh. Tătărescu din P.N.L. „tovarăși de drum”; toți cei ce li se alăturau deveneau, firește, „democrați”.

Isterica, dar nejustificata campanie „antifascistă” și „antireacționară” era însoțită de aversiunea comuniștilor români împotriva intelectualității și a creației spirituale autohtone, căreia îi vor cădea victimă Lucian Blaga și opera lui, alături de

ceilalți mari scriitori ai perioadei interbelice. Pentru Partidul Comunist Român, intelectualii, cu excepția aceluia ce acceptaseră colaborarea cu noul regim (M. Sadoveanu, Mihail Ralea, G. Călinescu ș.a.) nu erau numai indivizi incomozi prin adevărurile crude, ce se încăpățâneau să le rostească, ci „dușmani” potențiali, „fasciști”, „reacționari”, „naționaliști” și „agenți ai imperialismului internațional”. În ziarul *Viitorul*, pentru a ne opri la un singur exemplu, istoricul Gh. Brătianu afirmase un adevăr indubitabil: Rusia, „după ce și-a extins în mod progresiv limitele, de la Petru cel Mare la Alexandru al II-lea, a trecut prin criza începuturilor Revoluției pentru ca să se extindă din nou dincolo de frontierele vechi ale Imperiului Țarist”. La 23 septembrie, *Scân-teia* își exprima indignarea; deși armistițiul cu România ar fi arătat „generozitatea rară a Uniunii Sovietice, dl. Gh. Brătianu își permite să calomnieze și să provoace pe aliatul și eliberatorul nostru. Și aceasta, sub masca democrației. Jos masca, domnule hitlerist Gheorghe Brătianu. Și trage consecințele!”³⁷¹. Amenințarea s-a concretizat: Gh. Brătianu va fi înțemnițat și ucis în închisoare.

Comuniștii români au arestat mii de scriitori și ziariști și zeci de mii de profesori universitari și de liceu și au interzis, începând din toamna anului 1948, vreme de două decenii, studiul marii literaturi interbelice în școală, acceptând-o doar parțial și masiv cenzurată după aceea. În aceeași perioadă temporală, ungurii n-au avut scriitori „fasciști”, „reacționari” sau „naționaliști” și nu și-au înțemnițat nici profesorii, nici marile personalități creatoare.

*

Favorizată, îngăduită și încurajată de conjunctura politică, critica operei și a personalității lui Lucian Blaga a reînceput. Cu o vilență ieșită din comun, în noiembrie 1944, răsună, cel dintâi, glasul lui Al. Posescu. Inepțiile rostite în anul anterior în fața

studenților la seminarul de filosofie al Universității din București, le comunica acum întregii țări, în săptămânalul *Democrație*, proaspăt apărut sub directoratul filosofului Anton Dimitriu, el însuși neîmpăcat adversar al ideilor lui Lucian Blaga.

La rubrica intitulată „Democrația în mers“, Al. Posescu revărsa asupra operei veninoase stupidenii, denunțând „terminologia proprie sau puțin obișnuită, care face greu de descoperit înțelesul adevărat al ideilor sale filosofice. Odată această terminologie înlăturată [...] sutele și sutele de pagini filosofice ale sale nu aduc nimic nou sau mai nimic peste ce știe de mult și cel mai simplu muritor“ – și formula dezgustătoare supoziții: „...tânărul profesor ardelean a trăit o bucată de vreme ceea ce se poate chema existența ca filosof. Pe această fericită existență o vedem acum amenințată de pieire – dacă aparențele nu ne înșală...³⁷². Tot în noiembrie, în abia apăruta *Viața românească*, sub conducerea lui Mihai Ralea, un „Nicanor et Co.“ analiza cu aceeași obtuză neînțelegere „*Obscurantismul*“ lui Lucian Blaga³⁷³.

Filosoful a sesizat schimbarea de accent. Până în primăvara anului 1944, critica îndepărtată împotriva operei lui era individualizată, ideile formulate aparțineau unei anume persoane; acum – și fenomenul se va repeta constant – se vorbea în numele unei colectivități ideologice. Critica agresivă, sensul depreciativ al contextelor în care numele său era mereu inclus și acuzația de „misticism“, formulată anul trecut de C. Rădulescu-Motru, erau reluate de comuniști ca o inculpare esențială: aceste fapte – le va interpreta Lucian Blaga – constituiau „indicii certe ale unei atmosfere ce se vicia de la o zi la alta“ și simptome „tot atât de sigure ale unui început de invazie a prostului gust“¹¹. Începuse să uite, revenind cu obstinație la masa de scris.

De la mijlocul lunii octombrie, începuse să-și transcrie cele aproximativ 350 de aforisme, cu gândul de a alcătui un volum. Într-una din zile, Marin Ciortea a venit la Sibiu și, însoțit de Lucian Blaga, a discutat cu „Dacia Traiană“, condițiile editării dramei *Arca lui Noe*. Editorul a cerut manuscrisul spre a-l

prezenta cenzurii. Potrivit articolului 16 din Convenția de Armistițiu, impusă țării de Moscova la 12 septembrie 1944, „tipărirea, importul și răspândirea în România a publicațiilor de teatru și a filmelor, funcționarea stațiilor de T.F.F., Poștă, Telegraf și Telefon vor fi executate în acord cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic)”³⁷¹. De acum încolo nimic nu va mai putea fi publicat fără avizul ideologic al invadatorilor. Cenzorul care a citit *Arca lui Noe* nu a sesizat legătura dintre problematica ideatică a piesei și nici aluziile formulate la adresa contemporaneității și a aprobat imprimarea. Imediat „Dacia Traiană” a dispus culegerea manuscrisului, iar Marin Ciorte a plătit tirajul de 500 de exemplare: „Peste c[ir]ca trei săptămâni – îi comunica Lucian Blaga Domniței Gherghinescu la 10 noiembrie – vei primi *Arca lui Noe*”²³⁰. În aceeași zi, îi scria Melaniei Livadă, și, răspunzând uneia din întrebările expeditoarei, își exprima regretul de a nu mai putea edita *Saeculum*.

Paralel cu transcrierea aforismelor, Lucian Blaga a schițat conflictul dramatic și a redactat o primă versiune din *Anton Pann*. Apoi, a pus textul deoparte: „...va fi gata de abia la primăvară. O las să facă o odihnă” – îi spunea Domniței la 20 noiembrie –, „căci pentru a putea fi pusă la punct și cizelată, e nevoie să stau două săptămâni în Schei. Cel puțin!”²³⁰, adăuga fără să ofere vreo explicație suplimentară. Era ceva ce nu mergea și nu-și dădea seama despre ce anume este vorba.

S-a reîntors la aforisme și a continuat transcrierea începută în luna precedentă. Ori de câte ori o structură imaginară refuza să se cristalizeze, proceda la fel: recitea și transcria textul unui poem, al unui eseu, al unei secvențe teatrale, al unui capitol de filosofie. Rescriind, Lucian Blaga, asemenea lui Eminescu, nu corecta numai textul, nu îl „cizela” doar, ci scria altceva, decât ceea ce formulase inițial. Găsise și un titlu ce i se părea adecvat: *Discobolul*. Substantivul nu avea nici o legătură cu sportul, ci era o metonimie a soarelui. La Căpâlna, Lucian Blaga percepușe direct un fenomen știut până atunci din fizică doar teoretic: înainte de a răsa și după ce apuna, discul solar continua să se vadă câteva zeci de secunde, sau, uneori, două – trei minute:

„Privind însă lucrurile într-un fel mitic, totul se petrece ca și cum soarele și-ar arunca discul înainte și în urma sa“⁴⁰.

Lucian Blaga observa cum schimbările din viața politică a țării se reflectau și în Universitate. La 4 noiembrie, în urma presiunilor exercitate de comuniști, s-a format un nou guvern sub președinția guvernului Sănătescu în care comuniștii și aliații lor au obținut mai multe ministere. Ministrul Educației Naționale a fost desemnat Ștefan Voitec, membru al P.S.D. Cea dintâi măsură luată de noul ministru a fost destituirea rectorilor și a decanilor numiți de guvernul generalului Antonescu și înlocuirea lor cu profesori universitari înscriși într-unul din cele patru partide: P.N.Ț., P.N.L., P.S.D. și P.C.R. La Sibiu, rectorul Iuliu Hațieganu a fost îndepărtat și în locul său a fost numit Alexandru Borza, profesor titular la catedra de botanică, „un om agreabil atât pentru valoarea sa științifică“, dar și pentru „maniera sa plină de omenie“²³⁹, îl caracteriza Nicolae Mărgineanu. Dintre ceilalți, doar C. Daicoviciu și-a păstrat postul de decan al Facultății de Filosofie și Litere, pentru că, prevăzător, se înscrisese în rândurile partidului comunist.

Spre mijlocul aceleiași luni, trupele sovietice au părăsit clădirile Universității, îndreptându-se spre front. În Sibiu, a rămas comandamentul sovietic și o singură unitate militară. Lucrările de curățenie și dezinsecție ale spațiilor locative părăsite au durat mai bine de o săptămână. Între timp, în orașul cu aspect medieval „și cu atâtea vestigii de glorios trecut“ – relatea Lucian Blaga – studențimea „se aduna încetul cu încetul“¹¹.

Spre a arăta rușilor „covenita deferență“, Rectoratul a decis ca, la deschiderea cursului universitar, „înainte de a merge la catedrala mitropolitană pentru obișnuitul Te-Deum“, studenții și profesorii lor să treacă prin fața comandamentului sovietic – își amintea, cu ironie, Nicolae Mărgineanu –, „ca să ne exprimăm sentimentele noastre de recunoștință pentru ajutorul dat armatei noastre în lupta de eliberare a Transilvaniei“²³⁹. În balconul comandamentului, au apărut, după multă întârziere, un maior și

un locotenent-colonel, care au primit „cu vădită indiferență”²³⁹ manifestarea studenților.

În vreme ce așteptau ca „eliberatorii” să-i „onoreze” cu prezența lor, pe aceeași stradă, la o distanță de câteva zeci de metri, Uniunea Patrioților avea adunarea ei. Din balcon, Liviu Rusu se adresa celor „35–40” de ascultători; alături de el, se aflau Emil Petrovici, președintele Uniunii, V. Kernbach, vice-președintele și Al. Roșca, secretarul ei, C. Daicoviciu și Fl. Ștefănescu-Goangă. Liviu Rusu, enervat de prezența studenților și a colegilor opriți în fața comandamentului sovietic, a întrebat răstit:

„– Ce caută papistașii aceștia aici?

– Da’ ce, Rusu a înnebunit – se întoarse Iuliu Hațieganu spre Nicolae Mărgineanu – doar și tatăl său a fost preot greco-catolic, nu numai al meu!

– Dar ce caută și domnul Goangă între ei?”²³⁹, a răspuns cu o întrebare profesorul Mărgineanu, constatând ușurința adaptării oamenilor la noile vremuri. „Tristă și fără elan” a fost și cuvântarea de deschidere a cursurilor, rostită de noul rector.

Lucian Blaga a început noul an universitar fără asistent. În octombrie, Radu Stanca s-a prezentat la concursul pentru ocuparea aceluiași post, ca titular, la estetică, după cum fusese convenția cu Liviu Rusu, perfectată în ianuarie 1944, post ocupat anterior de Victor Iancu. În primăvară, acesta se prezentase, alături de Al. Dima, la concursul pentru ocuparea postului de conferențiar la catedra de estetică a Universității din Iași. Amândoi însă au reușit exact cu aceeași notă, 18,57. Până la urmă s-a decis ca Victor Iancu să ocupe conferința de estetică, iar Al. Dima să fie „chemat” la conferința de critică literară „rămasă liberă prin numirea lui Călinescu ca profesor plin la Istoria literaturii române”²⁶⁹.

Intenția lui Radu Stanca, exprimată față de fratele său, Horia Stanca, era de a rămâne, în același timp, și asistent suplinitor la catedra de filosofia culturii: „Mi-ar părea rău să renunț la Blaga pentru că e un om admirabil și deosebit de comod”²⁶⁹, se con-

fesa el fratelui său la 1 mai 1944, și era bucuros să lucreze la „doi stăpâni“.

Din primăvară, Liviu Rusu plănuia și el să editeze, după exemplul lui Lucian Blaga, o revistă a catedrei de estetică, intitulată chiar *Aesthesis*. Radu Stanca și Victor Iancu lucrau încă de la sfârșitul anului universitar trecut la pregătirea primului număr; cel dintâi avea gata „trei articole mari“²⁶⁹ pentru revista lui Rusu și unul pentru *Saeculum*. În octombrie, după concurs, când Radu Stanca i-a comunicat profesorului dorința de a rămâne și asistentul lui Lucian Blaga, la filosofia culturii, Liviu Rusu nu a acceptat. Nu admitea ca asistentul său să fie dependent și de alt „stăpân“. Fusese o înțelegere prealabilă, el se arătase amiabil, dar acum angajamentul inițial trebuie respectat. Tânărul a fost nevoit să se supună. Dar curând, se va arăta dezamăgit de noul său „stăpân“.

Până să lucreze sub directa lui subordonare, Radu Stanca nu sesizase accentuata infatuare a profesorului. Mândru peste măsură de statutul său socio-profesional, Liviu Rusu avea o atitudine protocolară, sever-distantă și impunea asistentului un program de o rigiditate exasperantă. Obișnuit, de la seminariile lui Lucian Blaga, să-și exprime ideile fără reticență, să-și critice și chiar să-și ironizeze profesorul, fără ca acesta să riposteze, Radu Stanca s-a trezit că Liviu Rusu nu-i gusta deloc observațiile critice. Exasperat de morga permanentă, dar și de ideile exprimate la cursuri, Radu Stanca și-a îngăduit „ocazional să-l ridiculizeze“³⁷⁴. Profesorul a aflat și a reacționat violent, amenințându-l cu imediata concediere, ceea ce s-a și întâmplat, fiindcă, atunci, titularul catedrei avea cuvântul hotărâtor în alegerea asistentului. Liviu Rusu, „care nu mai voia să audă de Radu Stanca“³⁷⁴, i-a propus lui I. D. Sârbu să lucreze cu el; tânărul a acceptat și în toamna aceluiași an a devenit, prin concurs, asistent la catedra de estetică. Lui Radu Stanca nu i-a rămas decât să mediteze la excesiva atitudine critică pe care și-o permisesse atâția ani față de opera și personalitatea lui Lucian Blaga și să se gândească la deosebirea dintre filosof și Liviu Rusu. De o reîntoarcere la catedra de filosofia culturii nu mai putea fi vorba. Postul era ocupat.

Știind că, la începutul anului universitar 1944–1945, Radu Stanca va trece la estetică, Lucian Blaga îi oferise asistența, încă din martie 1944, lui Ovidiu Drimba, pe care îl prețuia pentru competența monografie *Filosofia lui Lucian Blaga*, apărută la „Cugetarea“, în primăvara aceluiași an. Onorat de propunerea primită, Ovidiu Drimba s-a declarat imediat de acord. În primăvară, tânărul a fost concentrat, dar profesorul i-a păstrat locul. În iunie 1945, când a fost lăsat la vatră, Lucian Blaga a făcut formele necesare numirii ca asistent la catedra de filosofia culturii. În martie 1946, Ministerul a aprobat încadrarea pe funcția solicitată, cu data de 1 septembrie. Ovidiu Drimba pregătea un doctorat în limba și literatura franceză, pe care îl va susține și promova în iunie 1947, cu o teză de literatură comparată, *Începuturile influenței simbolismului francez în România*. Lucian Blaga l-a sfătuit să urmeze și cursurile Facultății de Filosofie – ceea ce a și făcut –, pentru a justifica deținerea postului de asistent la catedra de filosofia culturii.

Lucian Blaga a anunțat predarea în noul an universitar a cursului „Probleme de filosofia culturii“, întrerupt, din cauza evenimentelor, în anul precedent. Însă pentru întâia oară, seminariile și sala de curs îl dezamăgeau: „Studentii, unii mai fonfi, alții mândri de darurile lor oratorice ținute atâta timp sub obroc – va caracteriza global Lucian Blaga atmosfera universitară a acelui început de an –, se complăceau în rolul imediat de agitatori, și organizau, cum se pricepeau, studențimea, în grupări afiliate partidelor politice, ce continuau a deține puterea în stat. Adunările lor se țineau într-adins în orele destinate cursurilor, ca să ni se demonstreze nouă, profesorilor, că politicul este mai important decât spiritul. Studențimea intra în val-vârtejul dezorientării generale“¹¹. Însă evita să-și exprime nemulțumirea atât în sala de cursuri, cât și față de colegi. Tăcut de felul său, devenea tot mai puțin comunicativ.

Alte două evenimente au avut loc în aceeași lună. La 3 noiembrie, în București, s-a înființat „Societatea Amicilor Statelor Unite ale Americii din România“; președinte a fost ales profesorul D. Gusti și vicepreședinți: Tr. Săvulescu, Max Aușnit, și Nicolae Mărgineanu. Din „comitetul de onoare“,

făceau parte George Enescu, Iuliu Maniu, C. I. C. Brătianu, Lucrețiu Pătrășcanu. La întoarcerea în Sibiu, Al. Borza și Ionel Pop, noul ministru al Transilvaniei, i-au sugerat lui Nicolae Mărgineanu să înființeze „o asociație româno-americană în Transilvania, cu sedii la Sibiu, Brașov, Arad și Timișoara, în vederea susținerii drepturilor noastre pentru retrocedarea integrală a teritoriilor cedate prin Dictatul de la Viena”²³⁹. La constituirea noii asociații, Nicolae Mărgineanu a invitat întregul corp profesoral; au participat toți, cu excepția lui Liviu Rusu și Fl. Ștefănescu-Goangă. Președinte a fost ales Al. Borza, iar Nicolae Mărgineanu, secretar-general; Ion Pop și Ion Lepedatu, fostul guvernator al Băncii Naționale, au fost aleși președinți de onoare. Lucian Blaga a participat la festivitatea de constituire, dar a refuzat implicarea în activitatea propriu-zisă.

La 12 noiembrie, tot în București, s-a înființat „Asociația Română pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică”, ARLUS. Constantin Parhon, fostul președinte al Consiliului de Administrație al concernului de medicamente german Merch, ce intrase în partidul comunist, a fost ales președinte, iar Mihail Sadoveanu, vicepreședinte. Din inițiativa profesorului Emil Petrovici, la Sibiu, s-a format o filială a noii asociații; au fost invitați „toți șefii de organizații ai partidelor din guvern”, dar „numai o restrânsă parte” din profesorii universitari, deoarece Emil Petrovici urmărea „să-și asigure alegerea ca președinte”²³⁹; nu au fost chemați Lucian Blaga, Nicolae Mărgineanu, Ion Lupaș, Silviu Dragomir, D. D. Roșca.

Spre sfârșitul lunii noiembrie, *Arca lui Noe* era imprimată. Un exemplar din carte l-a înmănat Elisabetei Dobre, cu dedicația: „Părintelui V. Dobre, în casa căruia am scris această piesă în vara anului 1944 – cu toată dragostea”. La 5 decembrie, Domnița îi mulțumea la rându-i pentru volumul dăruit.

În dimineața zilei de 3 decembrie, o altă veste a făcut ocolul orașului. Profesorul Petre Grimm, titularul catedrei de limba și literatura engleză, a fost internat în spital, în stare gravă. În noaptea ce abia se sfârșise, locuința lui, aflată la periferia Sibiului, fusese jefuită. Câțiva soldați ruși l-au obligat să intre în pivniță și să le dea băutură. Pentru a-l determina să coboare mai

repede, l-au lovit cu patul armei în spate. Sub violența loviturii, a căzut și „stomacul său cu ulcer s-a perforat”²³⁹. Dimineața a fost transportat la spital, dar nu și-a mai revenit; în aceeași zi a decedat. Personalitatea profesorului Grimm va fi evocată abia după aproape două săptămâni de arhimandritul T. Scarobet: omul ce intrase în lumea umbrelor a fost „un suflet delicat și nobil, cum rar poți întâlni azi”³⁸⁷; nici un cuvânt despre circumstanțele decesului!

„Cercul literar” și-a reluat activitatea, dar nu în cadrul Universității, atât pentru a evita eventualele conflicte politice cu studenții ce aderaseră la partidul comunist, cât și dintr-o orgolioasă atitudine a „cerchiștilor” de a-și sublinia independența și atitudinea estetică. Profesorul Henri Jacquier, titularul catedrei de limba franceză, le-a pus la dispoziție propria lui sufragerie din locuința de pe strada Avram Iancu. În prima săptămână, s-au ținut două ședințe: cea dintâi, luni 4 decembrie și a doua, vineri 8 decembrie; în următoarele două săptămâni, numai câte una: vineri 15 și 22 decembrie.

La întâia ședință au participat profesorii Lucian Blaga, Umberto Cianciolo, Wolf von Aichelburg, alți invitați*; membrii „cercului”: Radu Stanca, I. Negoieșcu, I. D. Sârbu, Șt. Aug. Doinaș, N. Balotă, Cornel Regman au citit poeme, nuvele, articole și eseuri. Tinerii pregăteau cu febrilitate propria lor publicație, *Revista Cercului literar* – intraseră în tratative cu tipograful Octavian Vestemean din Sibiu – și voiau să supună întreg materialul primului număr judecății generale.

Henri Jacquier își amintea rezerva extremă a lui Lucian Blaga; el asculta „în general tăcut, însă extraordinar de atent, intervenea numai din când în când cu glas domol, nu pentru a critica, ci pentru a da o lămurire pe care vasta lui cultură i-o îngăduia”. Evita să participe la discuțiile, „uneori foarte aprinse” ce izbucneau după lectura textelor, „totuși, când exista vreo

* După „informațiile” obținute de Bazil Gruia, acum și la ședințele ulterioare, au fost invitați de către Radu Stanca și Nicolae Balotă și câțiva elevi cu preocupări literare, din clasele superioare de liceu; dintre numele reținute de Bazil Gruia, menționăm doar prezența lui Simion Pop; despre ceilalți participanți, ulterior, nu s-a mai auzit nimic, numele lor au intrat în neant.

nedumerire, el intervenea“. Spre a fi mai convingător, Henri Jacquier a relatat următorul episod: la o traducere dintr-un poem italian contemporan, „amicul meu, profesorul Umberto Cianciolo, se poticnise la cuvântul «lemuri», al cărui sens precis nu-l găsisse. Blaga dezlegă enigma, dând interpretarea corectă: sufletele morților, ca ființe temute, în opoziție cu «manii» care sunt duhuri protectoare“²⁷.

Henri Jacquier a reținut și un incident de natură etică, să-i spunem așa. Al. Țion, student în ultimul an de studii, a citit un fragment de nuvelă, cu numeroase pasaje porno. Lucian Blaga, stânjenit pentru fata lui – ziarul *România nouă* anunța prezența lui Dorli Blaga la ședința din 15 decembrie – se mișca neliniștit pe scaun; ceilalți ascultau și ei stingheriți, numai Al. Țion își continua imperturbabil lectura. Jenată de situația creată, doamna Jacquier s-a ridicat și a invitat-o pe Dorli într-o cameră alăturată să admire o colecție de „kekemono“²⁷ japoneze.

Vineri 8 decembrie, Lucian Blaga a citit câteva aforisme, iar la 22 decembrie, mai multe traduceri din literatura universală. I. Negoțescu i-a solicitat aforismele pentru *Revista Cercului literar*, unde vor fi publicate în februarie 1945. Întâiul număr al revistei a apărut în a doua jumătate a lunii ianuarie 1945; „redactor“ era menționat, pe coperta a II-a, numai I. Negoțescu.

Rememorând evenimentele din decembrie 1944, profesorul Henri Jacquier a subliniat în mod special, în discuția cu Bazil Gruia, „corelația prealabilă între dispariția revistei *Saeculum*, editată de Blaga, și apariția, ceva mai târziu, a *Revistei Cercului literar*“²⁷. Filiația era inexactă, iar consecuția stabilită de Henri Jacquier între cele două publicații, incorectă. „Cerchiștii“ au urmărit de la început să aibă propria lor revistă, tocmai pentru a-și sublinia depărtarea de personalitatea lui Lucian Blaga și nicidecum să realizeze o continuitate cu *Saeculum*.

În primul număr, Radu Stanca semna eseuul *Despre teatrul literar*, din care a scos referințele despre dramaturgia lui Lucian Blaga, dar, subtextual, observațiile negative vizau – fără a le numi – și piesele lui; I. Negoțescu semna o cronică la *Arca lui Noe*, în care elogiile se împleteau cu reproșuri adânci, iar la „Revista revistelor“, Șt. Aug. Doinaș prezenta *Democrația* lui

Anton Dimitriu drept „cea mai interesantă revistă“, „un săptămânal viu“, cu „o atitudine fericit exprimată“, iar *Viata românească*, sub conducerea lui Mihai Ralea desfășoară o „luptă constantă și generoasă pentru temele principale ale democrației“³⁷⁶. Nici un cuvânt, nici o aluzie despre criticile denigratoare la adresa lui Lucian Blaga existente în ambele publicații.

*

În luna februarie 1945, Cercul literar a ținut două ședințe, iar în cea următoare trei; ședința din 18 martie a fost ultima desfășurată în locuința profesorului Henri Jacquier. Suspiciunea comuniștilor față de orice formă de activitate colectivă ce nu era organizată de ei a determinat sistarea activității cercului; cu numărul dublu, 6-7, din iunie-iulie 1945, *Revista Cercului literar*, considerată de autoritățile comuniste „estetizantă“, a fost interzisă. În lunile ce vor veni, „cerchiștii“ vor mai improviza câteva ședințe literare, toate în afara Universității, apoi vor fi nevoiți să renunțe definitiv.

Însă faima „Cercului literar“, învăluită în legendă, a continuat să dăinuie, în anii ce vor veni, iar Lucian Blaga va fi considerat, în ciuda evidențelor faptelor, conducătorul lui spiritual, alături de I. Negoțescu.

La interogatoriul din 15 octombrie 1958, scriitorul timișorean Daneș Ivan, fost student al Universității din Cluj, arestat în august 1958, afirma că „Cercul literar“ „era un cenacul idealist“, condus de Lucian Blaga și I. Negoțescu; ei doi dădeau „tonul discuțiilor idealiste, contrarii materialismului“; Lucian Blaga „era conducătorul spiritual și idealul așa-numitului cerc literar idealist“. La 12 decembrie 1958, adăuga o altă informație: Cercul literar și-a desfășurat activitatea până în anul 1949: „...se întruneau periodic, după câte știu din lună în lună la domiciliul membrilor, unde se citea și se supunea discuțiilor lucrările scrise de membrii Cercului și ale lui Lucian Blaga“; din anul 1949, „Cercul literar“ „și-a încetat activitatea“³⁷⁷.

Vineri 15 decembrie 1944, redacția ziarului *România nouă* i-a adresat lui Lucian Blaga rugămintea „de a pune la dispoziție” cititorilor săi, pentru numărul special de Crăciun, câteva amintiri despre N. Titulescu. Solicitarea era motivată prin „relațiile strânse” existente, odinioară, între Lucian Blaga și fostul ministru de externe al României. Filosoful a acceptat. Propunerea era seducătoare, fiindcă prin întoarcerea în trecutul apropiat ieșea din timpul prezent. Într-un moment de reverie, s-a revăzut cu ochii minții în Elveția, în 1928, când l-a cunoscut pe N. Titulescu și l-a auzit vorbind la Liga Națiunilor, apărând drepturile poporului român. Recreându-i imaginea, Lucian Blaga a intuit în personalitatea lui un simbol pentru timpul prezent, când România avea atâta nevoie să fie apărată de primejdiile ce o amenințau. Articolul a fost publicat la 22 decembrie, însoțit de o notă a redacției.

Anul 1944 se sfârșea aducând un alt element tensional în viața universitară. În a doua jumătate a lunii decembrie, a apărut la Sibiu, sub egida Uniunii Patrioților, un nou cotidian, *România viitoare*, condus de profesorul universitar Mihai Kernbach. În paginile ziarului a semnat cu regularitate Zevedei Barbu articole „pe linie”: *Conștiința noastră, I. V. Stalin, Anul libertății* ș. a. În ziua de 22 decembrie, ziarul a publicat, sub pseudonimul „Argus” articolul *Onisifor Ghibu* în care, într-un limbaj grobian, ideologizant, se cerea „epurarea”^{*} profesorului din Universitate: „O. Ghibu trebuie curățat din învățământ. Trebuie șters din viața publică și socială a României democratice, pentru a nu putea injecta otrava urii, a șovinismului păgân și pentru a nu mai avea prilejul să nenorocască generații întregi de studenți”. I se

* Substantivul a fost introdus în limbajul publicistic de către comuniști și a fost folosit cu sensul de „eliminare”, „destituire” din funcțiile avute a tuturor „elementelor dușmănoase democrației”; cu această semnificație, substantivul a căpătat circulație generală prin articolul *Epurarea scriitorilor*, publicat în ziarul *Scânteia*, din 20 decembrie 1944.

reproșa de asemenea că în trecutul de care România abia se îndepărta, a fost „fascist“ și „hitlerist“, iar acum era „antisovietic“. A doua zi, „un grup de studenți“ de la Facultatea de Filosofie și Litere semna în același ziar un memoriu, prin care cerea destituirea profesorului din învățământ. Onisifor Ghibu a dat în judecată ziarul, pentru calomnie, fără să acorde prea mare atenție textelor anonime. Nu știa că ele constituiau primele semne ale terorismului de stat, instaurat de comuniști!

Tot în decembrie, a început să funcționeze în Universitate o „comisie de epurare“, alcătuită din doi membri desemnați de Minister, iar din interiorul instituției, rectorul Al. Borza a fost numit președinte, iar secretarul general al Universității, Jean Vătășescu, a fost desemnat secretarul comisiei, cu obligația redactării proceselor-verbale. Lucian Blaga a caracterizat „comisia de epurare“ o „sperietoare de păsări“ și, evocându-i retrospectiv activitatea, constata: „Comisia elimină din învățământ vreo câțiva profesori, care și-au ridicat prea tare glasul împotriva Răsăritului, și pensionează pe alți vreo câțiva, spre a le salva cel puțin calitatea de „pensionari“¹¹. Fraza dezvăluie detașarea lui Lucian Blaga de problemele administrativ-politice imediate. Însă lucrurile erau mai grave. Procesul-verbal din 22 decembrie, referitor la „epurarea“ profesorului Onisifor Ghibu, contestat de cel amenințat cu destituirea, și nesemnat de rector și de Jean Vătășescu, va constitui piesa elocventă ce va duce la arestarea, înțemnițarea și la destituirea profesorului din învățământul universitar, prin Decretul Regal nr. 2216, din 23 iulie 1945.

Iar pentru Lucian Blaga, noul an se apropia, aducând cu el numeroase elemente de nesiguranță, imprevizibil și dependență de arbitrar!